

Göncz László

Valahol Magyarországon, valahol Oroszországban

(A lendvakecskési származású Sáncki Ferenc 20. századi emlékei)

Falu a határon

Akit a Zala megyei Rédics melletti nemzetközi országútról letérve, a sűrű erdővel borított dombok felé visz az útja, közvetlenül a magyar-szlovén határvonal felé kanyarodva, mintegy három kilométer után egy ligetes, borpincesorra hasonlító utcaformába érkezik. Az erdő közepén, közvetlenül a ma már minden akadály nélkül átjárható államhatár szomszédságában, egy korabeli faluban találjuk magunkat, amelynek azonban ma már szinte nincs állandó lakója. Az egykori lakóházakból átalakított pincék a kis terjedelmű szőlőterületek művelését teszik könnyebbé és gazdáiknak teljes nyugalmat biztosítanak. Az útjelző tábla mutatja, hogy Lendvakecskésen járunk. A falu egykori lakói közül – különböző zalai és más településeken – ma már csak néhányan élnek. Egy ilyen személy, Sáncki Ferenc tövisektől cseppet sem mentes életútját kutatva jutottunk el oda, ahol, ahogy mondani szokás, ma már még a madár se jár. Pedig jelen esetben a mondást hamar megcáfolhatjuk, mert szebbnél szebb madárhangok zengik be a múlt század hatvanas éveit felidéző környéket.

Több évszázaddal ezelőtt Kecskés-pusztá nevéen tartották számon a kisebb kiterjedésű, szeres települést a Lendva-hegy északnyugati dombjai között. A huszadik század előtt a ma leginkább Lenti-hegy és Tenke néven ismert dombokat a járásközponttól általában Lendva-hegynek nevezték. Mintegy két évszázada kezdték el az Alsólendvához közelebbi szert Lendvakecskésnek, a másik kis településrészt pedig Dedeskecskésnek nevezni, mivel az utóbbi Dedeshez, a mai Lendvadedeshez esett közelebb.

A 20. század sajátos fordulatait és történelmi eseményeit bőségesen megtapasztaló, manapság is – tekintélyes korához viszonyítva – fiatalos vonásokkal megáldott Sáncki Ferenc az említett hangulatos kis faluban, Lendvakecskésen született, földműves családban. Szülei 1919-ben kötöttek házasságot, ami édesanyja esetében már a második volt, ugyanis az első férjét elveszítette az első világháborúban. Abból a házasságából két gyermek született, az idősebb 1904-ben, a második tíz esztendővel később, de ő csecsemőkorában meghalt. A második

házasságból elsőként 1923-ban egy leánygyermek látta meg a napvilágot, valamint négy esztendővel később, 1927. május 6-án Ferenc.

Édesapja és három testvére megjárták az első világháborút. Ő a közös, osztrák-magyar hadsereg kötelékében szolgált, míg öccsei a kimondottan magyar honvédelakulatok soraiban az olasz fronton, először Isonzónál, majd Piavénél. Ferenc ma is őriz egy tintaceruzával, nyírfakéregre rótt tábori lapot 1916-ból. Édesapja két évig orosz hadifogságban is volt, ahol egy húskereskedőnél dolgozott. Nagyon meg voltak vele elégedve, még fizettek is neki, de mivel a gazda fiával nézeteltérése támadt, visszatért a táborba. Ferencnek sokszor elmesélte, hogy a keresett pénzt általában elkártyázta, azonban sikerült neki egy orosz katonaruhát is vásárolni, amelybe beöltözve egy kedvező alkalommal elmenekült a fogolytáborból. Az orosz katonaruhában nem tartóztatták fel sehol, így egy térkép segítségével, általában a tehervonatok utolsó kocsiján közeledett hazafelé. A frontvonalon úgy jutott át, hogy az oroszok nem vették észre és ő sem azokat. A németek révén Lembergbe (ma Lvov) került, ahol megkapta két éves fogsági zsoldját, valamint két hét szabadságot. A szabadság után nem az eredeti törzshelyére, Szarajevóba, hanem az erdélyi Besztercére kellett volna neki visszatérni, azonban amikor hazafele utazva Budapestre ért, kitört az őszirózsás forradalom. A zűrzavaros helyzetben egy hetet az egyik hűgánál töltött, aki Mátyásföldön lakott. Ezt követően jutott haza. A három öccse már néhány nappal korábban megérkezett. Ferenc gyermekkorában, amikor a család együtt volt, nagyon sokszor végighallgatta az első világháborús történeteket, és azok mélyen emlékezetébe vésődtek.

Az Alsólendvától és Rédicstől légvonalban egyaránt bő két kilométerre, a dombok között fekvő Lendvakecskésnek akkoriban mintegy 120 lakosa volt, akik kb. húsz családban éltek. Ferenc Rédicstre járt iskolába, mivel 1919 után határ választotta el ezt a falut is a járásközponttól, Alsólendvától. Az édesanyja első házasságából született, nálánál jelentősen idősebb bátyja még az időközben a délszláv államhoz került alsólendvai iskola tanulója volt. Az első világháború előtt

Lendvakecskés minden szempontból Alsólendvához kötődött, akárcsak a többi, hasonló kis közösségben élő „hegyi” is. A vidéken a Lendva-hegy dombjai, lankái között épült települések lakóit, a dombos vidék alacsony volta ellenére, a környékbeliek ezzel a jelzővel illetették, és ez így van ma is. Akkoriban több házasság is létrejött a kecskésiek és a vidék később délszláv államhoz került falvaiból származók között. Sáncki Ferenc egy Csentéből származó asszonyra emlékszik, azonban az ilyen jellegű nászból akkoriban bőven akadt. Az Alsólendvához kötődő hagyományok később, 1941 és 1945 között, amikor a Muravidék visszakerült Magyarországhoz, ismételten felelevenedtek. Akkor a legénysorba cseperedő Ferenc is rendszeresen megfordult a városban, egyebek mellett templomba és moziba is oda járt többedmagával.

Lendvakecskést a trianoni határ közvetlenül érintette, hiszen alig húszlépcsnyire húzták meg azt Sáncki Ferenc egykori házatól. Manapság ez az épület az utolsó a sorban, azonban egykor további tíz-tizenkét ház is volt a korabeli utcában. Az utcának a további részét később, a vidék történelmének egyik letragikusabb időszakában, a 20. század ötvenes éveiben – a határ közvetlen közelsége miatt – lebontatták.

Sáncki Ferenc egy érdekességre, fontos történelmi információra hívta fel a figyelmet az ún. elcsatolási időből. Közvetlenül az ideiglenes határ megjelölése után, 1919-ben magát a települést is kettévágta a lakosság körében idegen és elfogadhatatlan választóvonal. A Sáncki-féle ház után még egy ház maradt Magyarországon, ott tartózkodott azokban az első hónapokban Ferenc édesanyja emlékezete szerint a magyar őrség. Viccesen megjegyezte interjúalanyunk, hogy az örök tanították meg titokban a bátyját cigarettázni. A következő házak több hónapig, feltehetően addig, amíg a végleges határt meg nem állapították 1921-ben, a délszláv államhoz tartoztak. Ezt követően az említett porták visszakerültek Magyarországhoz. A határ azonban így is az udvarukat súrolta...

Alendvakecskésiemberszámára óriási tragédiát jelentett a közeli várostól való elszakadás, hiszen közismert, hogy akkoriban Alsólendva a tágabb térség kedvelt gazdasági és kulturális központja volt. A Sáncki családnak maradt földterülete is a másik oldalon, a Cser-hegyen, amelyet egy darabig kettős birtokos státusszal még műveltek. Az élet rendje ugyanis minden szempontból gyorsan megváltozott. A terményt az édesapja nem szállíthatta haza a mindössze bő kilométernyi közvetlen úton, hanem csak sokkal nagyobb kerülővel, Hosszúfalun keresztül, az egykori ún. Szabólakos majort érintve. A két világháború közötti időszakban is ott volt a hivatalos határátkelő. Egy ideig még vállalta Ferenc édesapja a körülményes munkavégzést, azonban néhány esztendő után eladta a határ túloldalán rekedt földterületet.

Ferenc emlékezete szerint az idősebb helyi emberek nem tudták mire vélni a határvonal meghúzásának

okát a szinte akkor még színmagyar területen belül. Esetenként olyasmiről beszéltek, hogy talán a néhány szláv származású család miatt tehették azt. Ezek száma a szűkebb Lendva-vidéken akkoriban nagyon kicsi volt, azonban a lendva-hegyi dombok szőlőművelői között akadtak valamivel nagyobb számban szlovén származású vincellérek. Lendvakecskés vonatkozásában Ferenc nem tudott ilyenről, de az édesapja, aki még korábban eljárt napszámba a terjedelmes Esterházy-féle szőlőbirtokra, az alsólendvai vár feletti ún. szalavári partra, találkozott szlávajkú emberekkel, akiket egyes ügyintézők rendszeresen toboroztak, a távolabbi, szlovénok lakta falvakból.

Sáncki Ferenc fiatalkora az újonnan létrejött államhatár közvetlen szomszédságában, annak hangulatától átítatva zajlott 1939-ig, amikor befejezte a rédicsi elemi iskolát. Bevállása szerint valamilyen szakmát szeretett volna tanulni, azonban a család anyagi körülményei a 20. század harmincas éveinek végén ezt nem tették lehetővé. Nagyon közeledett már akkor a második világháború. A nővére 1940-ben ment férjhez, a férfit még abban az esztendőben behívták katonának és az időközben Magyarországhoz visszakerült Kárpátaljára vezényelték. Az édesapját úgyszintén behívták a tartalékos alakulatba, mivel Jugoszlávia felé a világháború hatására megerősítették a határt. Ezek után a fiatal Ferencnek otthon kellett segédkezni, részben a földművelési munkálatokban, télen már beavatták az ölfavágásba is, valamint a rédicsi erdészház melletti csemetéskertben adódó munkálatokba. A nagyon remélt továbbtanulás így végérvényesen elmaradt.

A későbbiek során, amikor 1941 után a határ megszűnt, a szomszédos Bükkhegy dombtetőn élő fiatalok közül is sokan eljártak napszámba, így közülük számos kedves embert ismert meg. Az ismerősök közül egy szívmengető élményre is visszaemlékszik a későbbi, rideg korszakból. Amikor a későbbiekben ismertetendő oroszországi kálvária után hazakerült Lendvakecskére, egy alkalommal – a vasfüggöny menti szörnyű szigorúság ellenére – a határőrök engedélyezték neki, hogy az óratoronyból átkiálthatott a jugoszláv oldalra, a közelben fát gyűjtögetőkhöz, akik válaszából ráismert egykori ismerőseire, pajtásaira. Erre az eseményre ma is szívesen emlékszik vissza, hiszen fiatalkori barátaival később nagyon hosszan nem találkozhatott.

Alsólendvai emlékek

Az első, majd a második bécsi döntés után a délszláv határ mentén élő emberek is reménykedni kezdtek, hogy az elcsatolt szomszédos területek visszakerülhetnek Magyarországhoz. A várva várt eseményre azonban több hónapot kellett várni, egészen 1941 tavaszáig. Amikor április 16-án a kijelölt magyar katonai alakulat – amelynek a legénységét sorkatonákból

és tartalékosokból toborozták – ünnepélyes keretek közepette vonult Alsólendva felé, Sánczi Ferenc is ott volt a rédicsi határátkelőnél. Mivel virágvasárnap volt, a rédicsi templomban érte őket a hír, hogy bekövetkezett a Lendva-vidék visszacsatolása. A tartalékos katonák közül többen a szentmisén szereztek tudomást az eseményről és nagy hirtelenséggel rövid idő alatt teljes felszerelésben kellett lenniük. Ferenc is szemlélője kívánt lenni a felemelő eseménynek. Láta, amikor a határátkelőn lefűrészelték a sorompó nagy ellensúlyát, aminek jelképes szerepe lehetett. Akkor ott ünnepélyes eseményre nem került sor, így ő több társával hazament Lendvakecskésre. Másoktól hallotta, hogy amikor a magyar katonák átlépték a trianoni határt, az alsólendvai gyógyszerész letérdelt előttük és megcsókolta a földet. Jól emlékszik viszont arra, hogy egy jugoszláv határőr-katona az események következtében Magyarország felé távozott a kecskési utcán. Hogy mi volt a szándéka, ugyanis a többiek az ellenkező irányban távoztak, és mi történt később vele, a falubeliek nem tudták.

Ahhoz Ferenc véleménye szerint nem férhet kétség, hogy az 1941-ben megszűnt határ mindkét oldalán az emberek zöme, természetesen mindenképp a magyarok, a Lendva-vidék visszacsatolását felszabadulásként élték meg. Az emberek, közöttük a fiatalok is, nagyon örültek egymásnak, hiszen akkor még a közvetlen rokoni és baráti kapcsolatok élénken éltek. Ferenc édesapjának is volt keresztfia a szomszédos dombon, Bükkhegyen. Néhány nappal később már a „másik” oldalra is átmentek az ún. határúton, amely a Kurta-hegyi dűlő érintésével a jellegzetes lendva-hegyi Lármafához vezetett, majd tovább Alsólendvára. Már a május közeledett, abban az évben április második felében mégis hó esett, így Ferenc emlékszik arra, amint a friss hóban mentek Alsólendva felé. Amint már utaltunk rá, a szomszédos dűlőn lakó bükkhegyi fiatalokkal a kecskésiek szoros baráti kapcsolatot ápoltak. Az egykori határvonal egyik homokosabb szakaszán rendszeresen focirangadókat játszottak.

Alsólendvakecskésiek 1941 áprilisa után ismét Alsólendvához vonzódtak, így templomba, boltba, fontosabb rendezvényekre gyakorta oda jártak. A városban akkoriban neves üzletek voltak, viszonylag minőségi kínálattal. Mivel a rédicsi leventefoglalkozásokon 1939 után Ferencnek is részt kellett venni, a parancsnoknak az esetleges alsólendvai szentmisén való megjelenésről igazolást volt köteles vinni.

A kulturális rendezvények közül Ferenc leginkább a filmeket kedvelte, amelyeket kezdetben még a lendvai Korona Szálló egyik termében vetítettek. Később, amikor Matyasec János felépíttette az új mozi, feltehetően 1942-ben, a létesítmény a szélesebb környék kiemelkedő művelődési központja lett. Emlékszik arra, hogy a távolabbi településekről nagy számban – Lentiből például vonattal – jártak az alsólendvai moziba. Ez annak

volt köszönhető, hogy Matyasec János kiváló szervező és vállalkozó volt, így az újonnan megjelent magyar filmeket nemegyszer előbb vetítették Alsólendván, mint olyan jelentős megyeszékhelyeken, mint Székesfehérvár vagy Szombathely. A lendvai mozi építését Vitéz Tóth Ferenc lenti építész-vállalkozó kivitelezte.

Sánczi Ferenc nagyon sok magyar filmet az alsólendvai moziban tekintett meg. Akkoriban nagyon időszerűek voltak az ún. háborús filmek, mint a Csak egy nap a világ, vagy az Üzenet a Volga partról, amelyben Sárdi János alakítására különösképpen emlékszik. Nagyon tetszett neki az Egy szoknya, egy nadrág című film is, Latabár Kálmánnal a főszerepben, valamint az Emberek a havason, amelyet azért tekintett meg, mert aznap a sportpályán tervezett bokszmeccs elmaradt. Emlékezete szerint a néger bokszolót valamilyen lopás miatt Budapesten letartóztatták. Ahhoz az alkalomhoz még egy érdekesség fűződik. Mivel Ferenc hatod- vagy hetedmagával néhány perccel a film vetése után érkezett a moziba, a nézőtéren már nem volt hely. A mozitulajdonos felesége, Bözsi néni, mivel a Sánczi családhoz rokoni szálak fűzték, a kecskési legénykéket a páholyba invitálta, ahol általában Alsólendva előkelőségei foglaltak helyet. A szünetben többen igen furcsán néztek az ismeretlen fiatalemberekre, mivel még mezítlábas is akadt közöttük. Egyéb kulturális rendezvényeket a városban nem látogatott, mert alkalmi színdarabok és ún. batyubálok akkoriban Lendvakecskésen is voltak. Az utóbbi esetében az emberek vittek hazulról bort, kalácsot, és együtt szórakoztak, mulattak. Emlékszik a helybeli Toplak Pali bácsira, aki nagyon szépen játszott népi citerán, valamint párhuzamosan a szájával egy kaucsukszerű, nyúló anyagból rögtönzött hűrt pengetett.

Sajnos, a családban a háború áldozatot is követelt. Nővérének férje, Varga Gábor 1942 novemberében sebesült meg az orosz fronton, a Donnán, ahol lövedéket kapott a térdébe, majd mintegy két héttel később, főképpen a nagy vérveszteség és az orvoshiány miatt, a miskolci kórházban meghalt. Az egyik reggelen még táviratban arról tájékoztatták a feleségét, Ferenc nővérét, hogy küldik a látogatáshoz szükséges vonatjegyet. Ebből arra lehet következtetni, hogy akkor még a sebesült életben volt. Este azonban már a gyásztáviratot kézbesítették neki. A család a holttestet hazaszállította, így a rédicsi temetőben van eltemetve. Lendvakecskésről, Ferenc emlékezete szerint a sógorán kívül még egy személy halt meg a második világháborúban. Az orvoshiányról egyébként saját édesapja is mesélt akkoriban Ferencnek, akitől orvosi vallomásra hivatkozva megtudta, hogy annyira kevés volt a magyar alakulatok körül tevékenykedő egészségügyi szakemberek állománya, hogy esetenként már férgek másztak a kötések alatt, mire az orvos vagy az ápoló megérkezett.

Amint időben tolódott a háború, az emberek helyzete is

folyamatosan romlott. A későbbiek során a megélhetés nagyon nehézkes volt, mindent csak jegyre lehetett kis mennyiségben kapni.

Az 1944-es német megszállásról és a nyilas hatalomátvételtől csak hírből értesültek. Az erdő menti falucskában annak közvetlen hatását nem tapasztalták. Ferenc azonban Alsólendván találkozott mindkettővel, hiszen ott a németeknek fontos hadiszállása volt. A nyilas vezetőkről, akik a fiatal levették későbbi elhurcolásáról döntöttek, Ferencnek nincsenek szép emlékei. Egy gyilkosságról is szólt, amikor egy Kaj István nevű nyilas, akit Ferenc édesanyja az ő elhurcolása miatt okolt, állítólag azért lőtte le a Sabjanics kocsmárost a lendvai Kancsal vendéglőben, mert annak feltehetően rádióadó segítségével kapcsolata volt a jugoszláv partizánalakulatokkal. Ez azonban aligha volt igaz. Az említett Kaj a későbbiek során még hosszan a vidéken bujkált.

A Dráva-menti Légióban

A Zalaegerszeg-Rédcis vasútvonaltól délre eső településekből kellett 1944. december 8-án a fiataloknak, köztük Sánczi Ferencnek is bevonulni a megyeszékhelyre. Nagyon sokan érkeztek a környékbeli falvakból, így néhányukat Zalaegerszegről hazaengedtek. Röviddel később, három napon át tartó gyaloglás után érkeztek meg a Somogy megyei Zákányra, ahol kiküldték őket a Dráva partjára lövészárkokat ásni. Karácsonykor, majd a másik csoportot – amelyhez Ferenc is tartozott – újévkor hazaengedték szabadságra. Időközben az első csoportban visszatérőktől olyan hírek érkeztek, hogy ne menjenek Kanizsára, mert Lovászi környékén létrejött német parancsnoksággal egy katonai alakulat, a Dráva-menti Légió és inkább azokhoz csatlakozzanak. Úgy is cselekedtek. Sajnos, akkor még nem tudhatták, hogy ez lesz a vesztük. A jelentkezés után a közeledő front előterében, illetve annak a peremén nehéz hónapokat éltek meg. Egy adott helyzetben a csoport egy részét, mintegy negyven embert, átirányították először a muraközi Alsódomborúba (Donja Dubrava, ma Horvátország), majd onnan Ludbregba, ami a Drávától délre fekszik. Közben más muraközi településeket is érintettek. Bizonyos idő után, abból a célból, hogy fejtsenek ki ellenállási, partizánharc-jellegű tevékenységet az előrenyomuló orosz és más csapatokkal szemben, április 28-án átdobták őket a frontvonalon. Éjjel a Dráván átszállították őket a magyar fennhatóságú muraközi területre. Mivel időközben a teljesen kilátástalanná vált helyzetben nem tudtak sikeresen átkelni a Murán, április 29-én vagy 30-án elfogták őket a bolgár csapatok. Az alakulat egyik részét közvetlenül a folyónál tartóztatták le, a másikat, amelyhez Ferenc is tartozott, pedig egy erdőben fogták el. Naiv fiatalok voltak, abban reménykedtek, hogy majd mindent elmondanak őszintén,

és nem lehet semmi bajuk. Még amikor szabadlábon voltak, de már kiszolgáltatott helyzetben, a Murába dobálták a puskákat, kézigránátokat és az egyéb harci eszközöket, hogy azzal is bizonyítsák ártatlanságukat. Mindez természetesen fiatalos ábrándnak bizonyult. Ami csekély értékes személyi jellegű tárgyat vagy egyéb használati portékát a bolgárok találtak náluk, azonnal elszedték tőlük, majd lovas kocsikkal Nagykanizsára szállították őket. Ott egész éjjeli kihallgatás várt rájuk a bolgár tisztek részéről. A vallatás során elmondták nekik, hogy milyen körülmények között kerültek az elfogatásuk helyszínére, és milyen feladatokkal voltak megbízva. Akkor döbbsen rá arra, hogy a németek által melléjük besorolt két civil, akik valójában kémek voltak, árulta el őket a bolgároknak. A vallatás során az is kiderült, hogy szinte mindent tudtak róluk, főképpen a néhány vezetőről. Tekintettel arra, hogy a bolgár tisztek olyasmiről beszéltek, hogy rövidebb fogva tartás után bizonyára hazamehetnek majd, a legénység nem volt különösképpen elkeseredve.

Másnap reggel a bolgárok átadták az elfogott magyar alakulatot az oroszoknak. Az oroszok ismételtelen kihallgatták őket a törvényszék pincéjében, így ott töltötték a május 1-jét. Ezt követően két teherautón átszállították őket Órihodosra, azaz a mai szlovéniai Hodosra. Az egyik csoportot Alsólendva érintésével, a másikat Lentin keresztül vitték tovább. Ferenc az utóbbi csoporthoz tartozott, így amikor a településről kivezető szombathelyi út mentén valamivel hosszabb időre megálltak, üzenhetett a vele történetekről a Lentiben élő bátyjának. Ferenc testvére, amint azt neki évekkal később elmesélte, azonnal a hír után egy náluk lakó orosz őrnaggyal a helyszínre sietett, hogy öccsét kimentse. A sors azonban úgy akarta, hogy amikor már majdnem odaértek, a tehérgépkocsi a foglyokkal elindult az ellenkező irányba. Egyébként sem biztos, hogy sikerrel jártak volna.

Ferenc emlékezete szerint Órihodoson körülbelül egy hetet tartózkodtak. Egyre nyilvánvalóbb volt, hogy a „szövetségeseik”, tekintet nélkül a foglyok fiatal korára, a Dráva-légióhoz történő, Ferenc és a legtöbb társa esetében szinte véletlenszerű csatlakozást a nyilasokkal és németekkel való szoros együttműködésnek minősítik. Közben ismételtelen kihallgatták őket, majd gyalog indították el a foglyokat Graz felé. A stájerországi városban további vallatások következtek, majd 1945. június 2-án kimondták az ítéletet. Három személyt, a szakaszparancsnokot és másik két rajparancsnokot halálra ítélték (amit azonban a kegyelemkérvény alapján meghozott újabb döntés értelmében nem hajtottak végre), tizenegyen – köztük Sánczi Ferenc is – tizenöt év, tizen pedig tíz év börtönbüntetést kaptak. Két hetet még a grazi börtönben töltöttek, majd június 15-én bevagonírozták őket és harmincöt napon át tartott az út Odesszáig. Ebből tizenöt napot a romániai Galati-

ban álltak, mivel ott áthelyezték őket széles nyomtávú vagonokba. A fogolyszállítás időszakát minősítette Ferenc fogsága legszörnyűbb részének, amikor étlen-szomjan kilencvenen egy vagonba zsúfolva voltak kénytelenek szorongani, kitéve az orosz örök önkényének, a kosznak, betegségeknek és más szörnyűségeknek. Többen a kegyetlen körülményeket nem bírták ki és az út során elpusztultak.

Valahol Oroszországban...

A foglyok 1945. július 20-án érkeztek meg Odesszába, a börtönbe. Bár akkorra már eléggé összekeverték őket a más helyszínekről odaszállított foglyokkal, még mindig volt Ferenc körül néhány ismerős, barát. Ott azonban két újabb csoportosításról, ami alapján különböző helyekre szállították őket, „lemaradt”. Első alkalommal a többiekkel együtt őt is kivezényelték az udvarra, azonban ott nem szállították. Egyedül vezették vissza egy kisebb cellába, ahol arról töprengett, hogy mi lesz a sorsa. Az ajtó mellett a betonon ülve kesergett, mert a helyiségben nem volt sem ágy, sem egyéb berendezés. Legfeljebb a bakancsára tudott ráülni, hogy kevésbé érezze a beton hidegét. Testileg és lelkileg szétzilált állapotban aludt el, és amikor felébredt, vele szemben egy nálánál idősebb rabtársat pillantott meg, akit nem ismert. Érdekes módon nem is hallotta, hogy mikor vezették be őt a cellába. Ferenc szólt hozzá, többször is próbálkozott, de az idegent nem tudta szóra bírni. Csak később derítette ki, hogy az illető moldován nemzetiségű volt. A nap során aztán már több rab is érkezett a cellába, magyarok és oroszok egyaránt. A magyarok közül többen Veszprém megyéből származtak. Két-három nap múlva megtelt a börtöncella. Közben nagyobb helyiségbe kerültek, amelyben mintegy százhuszan lehettek. Hetente kétszer-háromszor sétáltatták őket a börtönudvaron és így ment ez egészen szeptember hónapig. Mivel időközben néha orvosi vizsgálatok is voltak, a doktornő Ferencnél és mintegy húsz társánál észrevette a rüh jeleit, amelyek főképpen viszkető pattanásként jelentek meg. A csoportot elkülönítették egy másik cellába, ahol kénporos kenőccsel kellett ápolni a bőrt. Annyi vizet kaptak, hogy mosakodni lehetett, azonban fürdőzésre nem volt lehetőség. Mintegy tíznapos kezelés után letisztultak.

Sánczi Ferenc a szeptemberi átcsoportosítás során a kijevi börtönbe került. A nyolcnapos utazást szerény hatnapos edellel kellett átvészelnie. Az új helyszínen körülbelül egy hónapot tartózkodtak, azt követően ismételtlen vagonba rakták őket. Újabb hosszú út után érkeztek meg november 1-jén az első munkatáborba, Mordoviába, ami Moszkvától mintegy négyszáz kilométerre fekszik délkeleti irányban. A keserű sors ellenére, aminek az értelmét és okát valójában alig ismerték és semmiképpen nem tudtak vele egyetérteni, a helyszínnel kapcsolatosan

a magyar foglyok sokszor viccelődve megjegyezték, hogy rokonlátogatáson vannak. A környéken ugyanis finnugor népcsoportok is éltek. Ferenc esetében érdekességnek számított, hogy az első világháborúban az édesapja szintén abban a térségben raboskodott, a mindössze kétszáz kilométerrel távolabbi Kuznyeckben.

A táborban azonnal elvették tőle az orosz köpenyt, amelyet addig viselhetett, azzal a magyarázattal, hogy abban könnyen lehet szökni. Ferenc visszagondolva a korabeli eseményekre, állította, hogy életkedv és erő nélkül, teljesen lesóványodva, akkor meg sem fordult fejében a szökés gondolata. A köpeny helyett egy rongyos „szajkát”, azaz subaszerúséget kapott. A tábor, ahová kerültek rendkívül nagy kiterjedésű volt, harminchat körzetből tevődött össze és a vonat körbejárt benne. Ferenc először a 19-es számú körzetbe került. A táborban az egész korabeli Szovjetunió területéről – a balti államokban élők mellett fehéroroszkok, ukránok, örmények, grúzok, kozákok, a kaukázusi és a távolkeleti vidékről is – voltak politikai és egyéb elítéltek. Később, december 5-én Ferenc átkerül a 13-as számú körzetbe, amelynek barakkjai az előbbiekhöz viszonyítva nagyon rozoga állapotúnak mutatkoztak. A hófúvások megakadályozása érdekében mohával kellett a réseket betömni. Teljességében azonban nem jártak sikerrel, hiszen a mínusz 25 fokban az erős szél mégis behordta a havat. A barakkokban ágy nem akadt, deszkákon feküdtek, egymás hegyén-hátán, körülöttük minden telis-teli poloskával. Mindezek mellett Ferenc lába térdig be volt dagadva, amit már másnap megmutatott egy oda érkező litván orvosnak. A hideg ellenére, feltehetően a dagadt lába miatt, nagyon szomjazott. Inni azonban csak forralt vizet lehetett. A litván orvos azonnal intézkedett, és az ápolók bekisérték őt a táborkörület kórházába. Elmondása szerint, amikor a viszonylag rendezett kórházi helyiségekbe megérkezett, úgy érezte, mintha a mennyországba került volna.

Egy kis folyosó végén kapott helyet, másodmagával az alsó ágyon. Felül két ápoló helye volt. A nagy kimerültségtől az akkor tizennyolc éves Ferenc három-négy napon át folyamatosan aludt. Csak akkor ébresztették fel, amikor ételmet osztottak. Közben a pihenés és a gyógyszer hatására a lába leapadt. A mellkasa bal oldalában azonban egyre nagyobb fájdalmat érzett, mivel – amint kiderült –, vizenyő gyűlt fel mellhártyájában, amit meg kellett csapolni. Márciusig volt a kerületi kórházban, majd átküldték a központi tábori kórházba, ahol 1946 májusáig ápolták. Onnan ideiglenesen egy másik táborkörzetbe került, azonban még az említett év őszén visszavitték a központi kórház táborba. Mindezen idő alatt a hazaiakkal semmilyen kapcsolatra nem nyílt lehetősége. Azt azonban tudták, hogy Oroszországban vannak, mert még, amikor szállították őket, a magyarországi szakaszon az egyik rédicsi legény, Mausecz Béla egy cetlire ráírta az őt Rédics-környéki fiatal nevét, valamint

az apja címét, és kidobta a vonatból. Amint később kiderült, megtalálta azt valamelyik vasúti alkalmazott és értesítette az otthoniakat.

Megható élményként azt is elmesélte Ferenc, hogy amikor az említett központi kórházba bevitték, amelyben meg volt szervezve minden fontosabb osztály, egy lavór meleg vízbe állította egy idősebb nő, aki úgyszintén rab volt. Abban lemoshatta magát. A nő megkérdezte tőle, hogy hány éves és milyen ítéletet kapott. Amikor válaszolt neki oroszul, mert akkorra már annyit el tudott mondani, hogy tizenkilenc éves és tizenöt évre ítélték el, az asszony könnyezve összecsapta a kezét, és felkiáltott: „Gospodi, Bože!”, majd szólította a Miša nevű borbélyt és sírva mesélte neki, hogy ez a fiatal legény milyen hosszú időre el lett ítélve. A tíz évnél hosszabb börtönbüntetés abban a körzetben ritkaságnak számított. Az idősebb asszony kibuggyanó könnyeire gondolva az érzékenyült Ferenc megjegyezte, hogy azt a jelenetet soha nem tudja elfelejteni. Pedig az asszony megkérdezte azt is, hogy milyen nemzetiségű, és amikor elmondta, hogy magyar, szerinte – tekintettel a magyar háborús szerepvállalásra – akár ellenségesebb szemmel is nézhetett volna rá. Nem így történt, hanem a jóság és a szánalom áradt belőle. Hasonló a véleménye az említett litván orvosról is, akivel kölcsönösen nagyon megkedvelték egymást.

A központi kórház táborban, amikor már Ferenc egészségi állapota megjavult, a litván orvos engedélyezte neki, hogy a konyhában segítkezzen. A következő néhány hónapja – a gyógyulás mellett – a konyhai teendőket telt.

Már 1947-et írtak, amikor Sáncki Ferenc visszakerült a 13. tábor körzetbe. Előzetesen néhány hetet egy másik részlegben is eltöltött, azonban mivel ott hozzá hasonló hosszú időre nem voltak elítéltek, visszahelyezték abba a körzetbe, ahol oroszországi fogsága kezdődött. Az említett esztendő augusztusában az általa nagyra becsült litván orvossal is találkozott, aki meglepődve tapasztalta, hogy még életben van, ami arra utal, hogy a korábbi hónapokban bizonyára szörnyű eseményeket vésztelt át. Amint már említettük, az orvos kedvelte őt, hiszen befogadta az egészségügyi csoportba betegápolónak. Ferenc azonban ezt a munkát csak két hétig bírta, majd őszintén elmondta, hogy sajnos nem tud a feladatnak megfelelni. A vele szimpatizáló orvos ezt már amúgy is észrevette, így könnyen megegyeztek.

A következő hónapokban Ferenc a vasútkarbantartó brigádban dolgozott. Ezt a munkát szerette végezni, és az étkezés is elfogadható volt. A zalai környékről akkor már nem volt vele senki, de Magyarország más részeiről többen is akadtak. Hamarosan megint változás következett be az életében, mert a litván orvos, amikor megtudta, hogy rendszeresen dolgozik a vasúton, elrendelte, hogy őt is sorolják be az ún. gyengélkedők közé. Ferenc tiltakozott, hogy ő szeret dolgozni, hagyják

már őt a vasútkarbantartóknál, azonban az orvos azt mondta neki, hogy „Sáncki, te még beteg vagy, jön a tél, és nem kell neked még olyan nehéz munkát végezni.”. Sőt, azt is elintézte, hogy a kinti hideg könnyebb elviselésére kapott meleg téli ruha nála maradhatott tavaszig. Amikor a következő évben, 1948-ban az említett tábor megszűnt, a litván orvos Ferenc számára olyan kórlapot állított ki, hogy az új helyszínen is a gyengélkedő csoportba került. Az új táborban mintegy háromezer fogoly tartózkodott, ebből kétszázötven fő lehetett a gyengélkedő. A brigádvezető egy Kraszovszki nevű, leningrádi, azaz szentpétervári művelt ember volt, aki arra kérte Ferencet, hogy mint viszonylag fiatal, egészséges legény, működjön közre a takarításnál és a konyhai teendőknél. Így is ment ez 1949 tavaszáig. Akkor azonban az orvosnő, akit újonnan rendeltek ide ennek a csoportnak az egészségi állapotát rendszeresen vizsgálni, az egyik napon azzal a bejelentéssel érkezett, hogy másnap megvizsgálja a gyengélkedőket, mert olyan panasz érkezett feletteseihez, hogy közöttük egészséges fiatal emberek is vannak. Ferenc azonnal érezte és mondta is szűkebb ismeretségi körében, hogy ez bizonyára rá is vonatkozik. Egy idősebb felcser, akivel jó barátságot kötött, megnyugtatta, hogy ne féljen, majd szólnak az érdekében. Jött is másnap az orvosnő, és amikor Ferenchez ért, megkérdezte, hogy hol volt eddig ez a fiatalember. Az említett felcser mindjárt szolt helyette, hogy ő általában lázas és beteg, ami akkor már természetesen nem volt igaz és ezért nem képes a nehezebb munkára.

Saját maga számára is meglepetésszerűen a doktornő Ferencet beutalta a kórházba, ahol néhány magyarral is találkozott. Másokkal együtt egy gyöngyösi legény felcserként dolgozott ott. Ő fogadta akkor is, amikor megérkezett, ezért tőle kérdezte meg, hogy tudja-e, miért utalta be őt az orvosnő a kórházba. A felcser meglepődve vette tudomásul, hogy Ferenc nem beteg, azonban azt mondta neki, hogy amennyiben be van utalva, hát ott a helye és megmutatta neki az ágycsészét. Május lehetett már, amikor egyszer a doktornő az ágyban találta, mivel akkor éppen nem érezte jól magát. Kiderült, hogy enyhe májnagyobbodása volt, amit aztán mintegy két hét alatt kigyógyítottak. Mivel az orvosnő meg volt elégedve a kórházban tevékenykedő magyarokkal, Ferencet is rábírta, hogy álljon be az ápolók közé. Úgy döntött, hogy egy korábbi sikertelen próbálkozás ellenére, ismét megpróbálja. Ha bírja, és ha megfelel, akkor marad ott. Így is történt, maradt 1950 januárjáig.

Akkoriban egy hadi üzembe toboroztak munkásokat, azonban alkalmas személyt alig találtak. Nem volt más megoldás, az orvosnő tiltakozása ellenére a foglyokórházban tevékenykedőket is igénybe vették. Így került Ferenc 1950. január 13-án a hadsereg céljaira termelő ruhagyárba, ahol mintegy hétszáz fogoly dolgozott. A következő három esztendőt az

említett üzemben töltötte, egészen 1953 nyaráig, amikor – az ítélet nyolc esztendejének letöltése után – végre hazamehetett. Azt megelőzően már különböző jelei látszottak annak, hogy valami történni fog a magyar foglyokkal is, azonban mégis nagy volt még a bizonytalanság. Sztálin halála jelentős mértékben megváltoztatta a politikai hangulatot Oroszországban, aminek számos kül- és belpolitikai hatása volt, egyebek mellett a Szovjetunió területén létező foglyotáborok ügyében is. Ferenc először a tábori borbélytól hallotta, hogy hamarosan hazamehetnek, azonban a történet után nem hitte azt el. Júniusban érkezett a parancs, hogy az ötvenhat magyar közül a többség, talán kilenc vagy tizenegy fő kivételével, hazamehet.

Valahol Magyarországon...

A gyötrelmes, fogságban eltöltött esztendő után a hírt nem hitte el talán senki, másrészt a megélt után nem is biztos, hogy ésszel felfogható volt abban a helyzetben a szabadság híre. Egy nappal az indulás előtt eljött hozzájuk egy magas rangú tiszt és megkérdezte tőlük, hogy tudják-e, hová fognak menni. Mivel azt válaszolták, hogy nem, a tiszt tovább kérdezte őket, hogy „de ugye sejtik”, amire a válaszuk igen volt. Erre azt mondta: „Igen, oda fognak menni!”. Mintegy kétszázötven addigi foglyot zárt vagonokba helyeztek el, majd a távoli helyszínről öt napon át az otthontól valamennyire közelebb, Lembergbe szállították őket. Az egykori galíciai városba, ahol Ferenc édesapja annakidején úgyszintén járt, 1953. július 2-án érkeztek meg. Egy napon át a vagonokban várakoztak, majd kinyitották az ajtókat és felsorakoztatva egy dombra vezényelték őket. A helyszínen egykor bútorgyár működhetett, legalábbis arra lehetett következtetni egyes gépek és termékek alapján. Már tizennégyen voltak ott előttük is. Azt azonban egyértelművé tették számukra, hogy hamarosan hazamehetnek, annak függvényében, hogy a más táborokból várt csoportok mikor érkeznek meg. Egy bő hónapot töltöttek azon a helyen, amikor mintegy ezerötszázan gyűltek össze, valamennyien magyar foglyok. Voltak, akik Kazahsztánból vagy északról jöttek, de a kamcsatkai aranybányákból is érkezett csoport. Ferenc egy csentei emberre is emlékszik, akinek a pontos neve nem jutott eszébe. Récics környékéről öten voltak. A legtöbben nagyon türelmetlenek, mivel a végső parancs még mindig nem érkezett meg. A táborvezető, egy őrnagy is nagyon kellemetlen helyzetbe került. Szinte nem mert közéjük menni, mert az egyre feszültebb hangulatban feltett kérdésekre ő sem tudott semmit mondani. Később kiderült a várakoztatás oka: akkor, 1953 nyarán voltak Kelet-Németországban a választási zavargások, és addig nem akarták elengedni a foglyokat. Akkor már alig volt fegyelem a táborban. Hetente rúgtak szét jó hangulatban egy-egy focilabdát. Arra is volt

példa, hogy színdarabot tanultak be, valamint zenekart alakítottak és egy alkalmi a teremben rendezvényeket szerveztek. Ilyenkor az orosz táborvezető is megjelent a feleségével. A magyar dalokat, főképpen az operetteket különösképpen kedvelte. A rendtartáson és esetleges alkalmi teendőknél kívül ott munkakötelezettség már nem volt.

Amikor elmúltak a novemberi ünnepek, egy hadbíró tájékoztatta őket a hazautazás eltolódásának már említett okáról, majd jelezte, hogy a következő napokban sor kerül a várva várt eseményre. Az első csoport november 19-én indult el Lembergől, Ferenc viszont a 24-én indulók között kapott helyet. Az indulási névsorok ábécésorrendben készültek. Másnap, Katalin napján értek a Nyíregyháza melletti Sóstófürdőre.

Hazaérkezése előtt az otthoniak már tudomást szereztek a közeli viszontlátásról, ezért az örömtől szinte megzavart szülők minden vonat érkezésekor kimentek a rédcisi vasútállomásra. Mivel Ferenc csak nem jött, megbeszélték a Lentiben élő bátyjával, hogy ők járnak ki várni a távolról hazatérőt. Így is történt. Amikor Ferenc megérkezett a vonattal Lentibe, ahol a szerelvény néhány percet állt, körülnézett, hogy nem várja-e valaki. Egyszer csak hallotta a bátyja feleségének a hangját, aki a nevével szólította, éppen úgy, olyan hangon, mintha csak az előző nap hívta volna utoljára. Ferenc leszállt a vonatról. Ugyanis úgy beszélt meg a szülei a Lentiben élő bátyja, hogy amennyiben késő este érkezik, ne vágjon már neki az erdőn át a éjszakának. Így az éjt Lentiben töltötte. Hosszú beszélgetés kezdődött, hiszen kölcsönösen volt bőven mit mondani. Másnap ebéd után indultak el a bátyjával az erdőn át Lendvakecskére. Előtte még megálltak néhány percre István nagybátyjánál, Dedeskecskésen is. Amikor megérkeztek a kis falucska határába, 1953. december 1-jén, szőlőt kapáló nővérei elébe szaladtak, hogy üdvözöljék a hazaérkező Ferencet. Amint az édesanyját megpillantotta a fiatalember kilenc év után, el nem mondható érzelmek vettek mindkettőjükön erőt. Azokra a pillanatokra visszaemlékezve, a kiváló beszédképességgel megáldott embernek, könnyeivel küszködve, egy szó sem tudta elhagyni a száját.

Mielőtt megérkezett, a jogosan türelmetlen édesapja már kerékpárral a keresésére indult, először Récicsre, majd miután megtudta a megérkező legényektől, hogy Ferenc Lentiben leszállt a vonatról, oda ment elébe. Amikor odaért, a fiai már az erdőn keresztül elmentek Kecskésre, így csak otthon találkozhattak.

Ferenc elmondta, hogy a mintegy kilenc év során számtalanszor gondolt a hazatérés pillanataira, mint ahogy arra is, hogy az talán soha nem következhet be. Fel soha nem adta, mindig reménykedett. Egyszer, amikor nagyon beteg volt, megkérdezte a Jóistentől magában, hogy neki ott Oroszországba kell-e meghalnia. Álmában nagyon sokszor „otthon járt”, főképpen már az 1953. évben. Többször az álom közepette is azzal

bajlódott, hogy „ez most ténylegesen így van, és itthon vagyok, vagy csak álmodom az egészet”. Rettenetes volt minden ilyen álombeli élményből visszatérni a rideg valóságba. Olyankor mindig megjegyezte a körülötte lévő legényeknek, hogy valaminek történni kell, mert álmában mindig otthon jár.

Utólag visszagondolva a fogságra, Sánczi Ferenc őszintén állítja, hogy az otthontól távol eltöltött kilenc esztendő rettenetes volt ugyan, azonban – bár őt is a politikai foglyok között tartottak számon –, a magyarsága miatt neki különösebb megalázásban nem volt része. Néhány gyalázó megjegyzést hallott a magyarokra általában, de hasonló eseményekre, mint amilyenekről a Gulagról hazatérők beszámoltak, az ő táborukban nem került sor. Ezért utólag számtalanszor hálát adott az Istennek. A velük foglalkozó tisztek és az egyéb személyzet is nagyon korrekten viszonyult hozzájuk. Szerinte a magyarokat inkább megbecsülték, amit ők rendszerint meg is hálaáltak, hiszen becsületesen dolgoztak. Volt közöttük olyan is, aki – szakemberként – külön elismerésben részesült. Egy Parti György nevű nagykanizsai asztalosra Ferenc különösen emlékszik, akit remekművei miatt jó feltételek mellett marasztaltak az oroszok. A távolság, a betegségek, valamint a családdal való kapcsolattartás teljes megszűntetése óriási nyomokat hagyott Ferencben is. Az utolsó hónapokban – főleg kárpátaljai kapcsolatok révén – már „nem hivatalosan” lehetett levelet küldeni, azonban ezzel a legtöbbben nem élhettek. A valamennyivel kedvezőbb táborkörülmények talán a Mindenható kárpótlása volt azért, hogy Ferenc és társai a nyilas bélyegzővel illetett ún. Dráva-menti Légióba való belépésért váltak politikai foglyokká. Ma is határozottan állítja, hogy ők – fiatal legényként – nem a nyilas eszmék vállalása miatt álltak be a légióba, az eszméket szinte nem is ismerték, csupán azért cselekedtek így, mert meg akartak szabadulni a fronttól, nem akartak Németországba menni. Sajnos német egyenruhát viseltek az elfogatásuk pillanatában, ami úgyszintén befolyásolta a következő esztendő kálváriáját. Ennek kapcsán Ferenc megjegyezte, hogy a „légiós” múlt miatt a későbbiek során, tehát 1953 után sem részesült különösebb megkülönböztetésben, kivéve egy eseményt. Amikor a hatvanas évek közepén megnyílt a határátkelőhely, ő is igényelt kishatárforgalmi engedélyt, azonban nem kapta meg. A megyei rendőr-főkapitányság lenti illetékesénél Ferenc érdeklődött, hogy a kérelmét miért utasították vissza. A válasz az volt, hogy háborús bűnösnek tartják őt számon, ami nem évül el. Akkor szembesült valójában azzal a ténnyel, hogy ő „háborús bűnös”, amibe semmiképpen nem tudott belenyugodni. Az illetékes tiszt – aki melleleg a második világháború idején úgyszintén a magyar hadsereg kötelékében szolgált, csak őt nem ejtették foglyul – azt javasolta neki, hogy írjon kérvényt az Elnöki Tanácsshoz az igazolvány kiadása tárgyában, amire ő

nem volt hajlandó, hiszen a háborús bűnösséget nem ismerte el. Ezt csak később, 1971-ben ejtette meg, amire az Igazságügyminisztériumból érkezett válasz. Közölték vele, hogy a szovjet katonai bíróság döntésében a magyar hatóságok nem illetékesek, ezért kérelmével forduljon a legfelsőbb szovjet katonai bírósághoz. Azt is jelezték, hogy amennyiben ír egy olyan levelet, amelyben ártatlanságáról kér nyilatkozatot, azt ők továbbítják a szovjet illetékeseknek. Néhány hónapra megint félretevődött az útlevél rendezésének ügye, aztán egy évvel később mégis sor került rá. Ferenc kérelme következményeként néhány belügyi ember érdeklődött is a személyéről a helyi tanácsnál (akkor már Rédicse lakott), a vállalatnál, ahol dolgozott és végre megérkezett orosz nyelven és magyar fordításban az irat, amelyben kimondták, hogy nem tekinthető bűnösnek.

A vasfüggöny tövében

A falucska, Lendvakecskés, bármennyire is távol volt a világ fontos eseményeitől, a kilenc év során sokat változott. Ferenc a korosztályával már alig találkozott és hiányoztak neki az egykori barátok, akikkel valamikor rendszeresen látogatta az alsólendvai mozit és akikkel együtt szórakoztak. Azok már mind megnőszültek, illetve férjhez mentek, amennyiben még éltek... Időközben a szülőház közvetlen szomszédságában „felépült” a vasfüggöny, az alsólendvai kapcsolatoktól hermetikusan elzáródtak. Mindezzel Ferenc csak akkor szembesült, amikor hazatért.

A legnagyobb meglepetést és egyben megrázkódtatást az jelentette számára, amire már utaltunk, hogy Lendvakecskésen az ő házuk volt az utolsó, amelyet az utcában a határzár mentén még meghagytak. Az istálló és a pajtát már le kellett bontani, így teheneiket a nagypapa istállójába terelték át. Sokkal megrázóbb volt, hogy a többi tíz-tizenegy házat, amelyek az övéktől keletebbre feküdtek, le kellett bontatni. A bontást a hatóság által megbízott emberek végezték el, a családokat Rédicse költöztették. A külső szögcsatorna-kerítés a Sánczi-féle háztól, amely még ma is áll, legfeljebb húsz-harminc méterre volt kifizítve. Azon túl a felszántott határsáv húzódott, telerakva taposóaknával. Akiknek az ötven méteren belül is volt szőlőterületük és nem éltek a faluban, azoknak nem engedték a termést leszüretelni. Megtörtént, hogy Ferenc szülei vállalták el a feladatot és átadták a terményt a Hetésből vagy más faluból származó tulajdonosoknak.

Ferenc jól ismerte határőrök szigorúságát. Ő még szerencsésnek mondhatta magát, mert közvetlenül a határnál laktak és szinte napi kapcsolatban állt velük, ezért voltak elnézőbbek iránta. A faluban általában otthonosan mozogtak a katonák, többen feleségre is ott találtak. A családdal csupán egyszer történt kellemetlenség, amikor egy újonc Ferenc édesapjának

nem engedte hazaszállítani a lekaszált fűvet. Mivel nem ismerte őket, lövöldözni kezdett, hogy a dedeskecskési laktanyából felfigyeljenek rá. Jött is a parancsnok, aki természetesen azonnal hazaengedte Sánczi bácsit, a katona pedig hamarosan áthelyezésben részesült.

A magyar-jugoszláv viszony 1955 után enyhült, akkor az aknákat a határsávban felszedték. Ferenc az eseményre jól emlékszik, hiszen hosszantartó folyamat volt ez 1956 nyarán. Amennyiben esetleg valamelyik robbanószerkezetet a fák gyökérzete annyira benőtte, hogy nem lehetett eltávolítani, azt ott helyben felrobbantották.

Amikor kitört az 1956-os magyar forradalom, illetve bekövetkezett annak megtorlása, sok ezer magyar állampolgár hagyta el az országot. A határátkelés helyszínéül többen Lendvakecskés környékét választották. A sűrű erdő kellő biztonságot nyújtott a menekülőknél, a határon pedig már át lehetett szökni, hiszen az aknákat arra felszedték. Ferenc is több családot és egyént látott menekülni a jugoszláv oldalra. Arra is emlékszik, hogy az egyik határőr jelképesen leadott néhány lövést, amikor valaki átlépte határt. Azonban – amint neki is elmondta – nem rájuk lőtt.

Ferenc az édesapjával többször beszélgetett arról is, hogy az ő esetükben mindössze néhány méteren múlt, hogy Magyarországon maradtak, hiszen nagyon könnyen a trianoni határ a délszláv államhoz „sodorhatta” volna őket. Hogy ez szerencse volt-e vagy szerencsétlenség, arról

véleményeszerint annak alapján lehet véleményt formálni, hogy milyen szempontból tekintünk az eseményekre és a következményekre. Az édesapja többször állította, főleg amikor Magyarországon túlzottan érvényesült a szovjethatalom és az egypártrendszer elnyomása, hogy „talán jobb lett volna, ha mi is a jugoszlávokhoz kerülünk”. Ferenc szerint is lehet benne némi igazság, azonban alapvetően más a helyzet, ha a kérdést nemzeti alapon közelítjük meg. Így vitathatatlan, hogy mégis jó volt magyarként Magyarországon születni...

Sánczi Ferenc a 20. század ötvenes éveiben megnősült, egy rédicsi leányt vett el feleségül és az említett településre költözött. Kedves feleségével takaros családi házat rendeztek be. Egy fiúk és egy leányuk született. Sajnos Ferenc néhány esztendeje megözvegyült. Egykor szorgalmas munkásember volt, ma viszont nyugdíjas, aki a társadalmi életből is kivieszi a részét. Lendvakecskést ma is nagyon szereti. Amikor csak teheti, elmegy az egykori családi házhoz. A település hajdani lakói már csak az emlékeiben élnek. A mára jelképes határkő ma is ott van a ház közelében, erre néhanapján, ünnepek alkalmából ráhelyezik a pezsgősüveget az egymást felköszöntő magyarországi és szlovéniai barátok-ismerősök.

(Az interjú Rédicseken készült, 2008. január 21-én)

Varga Nándor Lajos:
Zagyva völgye, 1926
papír, rézkarc